

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 b §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 b §:n muuttamisesta (HE 99/2017 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Kirsti Kotaniemi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Hanna Salokaarto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kouluneuvos Antti Markkanen, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- asiamies Jaakko Korpisaari, Akavan Erityisalat
- puheenjohtaja, Vaasa-opiston rehtori Sannasirkku Autio, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- toiminnanjohtaja Katariina Mäkelä, Museoalan ammattiliitto MAL ry
- puheenjohtaja Susanna Sääskilahti, Museoalan ammattiliitto MAL ry
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- toiminnanjohtaja Helena Värri, Suomen Sinfoniaorkesterit ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Suomen Rehtorit ry
- Vapaa Sivistystyö ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Valtioneuvosto on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 osana valtioneuvoston päättämiä valtiontalouden sopeuttamistoimia. Indeksikorotuksia vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2018 osalta opetus- ja kulttuuritoimen

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

rahoituksesta annetun lain nojalla sellaisiin esi- ja perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen, jotka ovat indeksikorotuksen piirissä. Museoiden, teattereiden ja orkesterien ja taiteen perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen vuoden 2018 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioitaisiin euromäärissä, jotka vähentävät kunkin kulttuurilaitos- ja koulutusmuodon keskimääräisiä yksikköhintoja indeksikorotusta vastaavalla määrällä.

Vastaavasti vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitosten keskimääräisiin yksikköhintoihin tehtäisiin vuoden 2018 indeksikorotusta vastaavat vähennykset.

Kaikki indeksikorotuksia vastaavat säästöt ehdotetaan tehtäväksi pysyviksi.

Lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin tehtäisiin kirjastolainsäädännön muutoksesta johtuva tarkistus kirjastojen valtionavustusta koskevaan säännökseen.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Pääministeri Juha Sipilän hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut julkisen kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjen ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana. Hallitusohjelmassa on sovittu julkista taloutta välittömästi vahvistavista sopeutustoimista. Käsittelyssä olevalla esityksellä toteutettaisiin hallituksen päättämä vuosia 2016—2019 koskeva indeksikorotusten jäädyttäminen vuoden 2018 osalta opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla lukuun ottamatta ammatillista koulutusta. Indeksien jäädytys koskee myös vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisia valtionosuuksia. Ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä tehdyillä rahoitusratkaisuilla ammatillista koulutusta koskevaa indeksikorotussääntöä sovelletaan hallituksen päätöksen mukaisesti vasta ensimmäisen kerran varainhoitovuodelle 2020 myönnettävään rahoitukseen.

Vuoden 2018 indeksikorotuksia vastaava säästö opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksissa on yhteensä noin 4,96 milj. euroa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa 0,6 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitykseen sisältyviä ehdotuksia rahoitusindeksien jäädyttämisestä valitettavina mutta hallitusohjelmaratkaisujen ja kestävyysvajeen kattamistarpeen kannalta välttämättöminä. Tämä siitä huolimatta, että maamme talous osoittaa alkavan elpymisen merkkejä.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

Liikuntalain on korvannut 1.5.2015 voimaan tullut uusi liikuntalaki, ja nuorisolain on korvannut 1.1.2017 voimaan tullut uusi nuorisolaki. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009, jäljempänä Rahoituslain) 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan hallituksen esityksessä tehtäväksi näistä muutoksista johtuvat tarkistukset. Vuoden 2018 alussa voimaan tulevat yleisistä kirjastoista annetun lain (1492/2016) säännökset valtakunnallisesta ja alueellisesta kehittämistehtävästä sekä erityisestä tehtävästä edellyttävät hallituksen esityksen mukaan muutoksia rahoituslain valtionavustuksia koskevaan 44 §:ään. Sivistysvaliokunta kannattaa näitä ehdotuksia.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä hallitusohjelman mukaisena, tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Esityksen arvioidut vaikutukset

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että koulutuksen ja opetuksen järjestäjäkunnat ja muut koulutuksen ja opetuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät joutuvat esityksen vuoksi jonkin verran sopeuttamaan toimintaansa, koska rahoituksessa ei huomioida kustannustason muutosta vuoden 2018 osalta. Tämä edellyttää koulutuksen ja opetuksen järjestäjäkuntien ja muiden koulutuksen ja opetuksen järjestäjien sekä oppilaitosten ylläpitäjien toiminnan sopeuttamista käytävissä olevien resurssien määrään, toiminnan tehostamista ja kustannusten alentamista.

Hallituksen esityksen mukaan valtionosuuden piirissä olevat museot, teatterit ja orkesterit joutuvat myös tekemään lisäsopeutuksia toimintaansa. Esityksessä myönnetään, että säästötoimenpiteillä voi olla seurauksia museoiden, teatterien ja orkesterien toimintaedellytyksiin sekä alan työllisyyteen.

Sivistysvaliokunta korostaa, että käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen säästötoimet ovat toiminnan kannalta kielteiset, mutta eivät suuruudeltaan ylitsepääsemättömät. Hallituksen päättämällä kärkihankkeilla pyritään samanaikaisesti kohdistamaan merkittäviä määrärahoja sellaisiin kohteisiin, jotka edistävät toimintatapojen uudistamista sekä koulutuksen ja kulttuurin tehokkuutta, vaikuttavuutta ja tasa-arvoa. Valiokunta viittaa erityisesti vireillä olevien kärkihankkeiden osalta lausuntoonsa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodeksi 2018 (SiVL 17/2017 vp — HE 106/2017 vp).

Kumulatiivisten säästöjen arvioidut vaikutukset

Sivistysvaliokunta pitää perusteltuna, että tämän hallituksen esityksen arvioituja vaikutuksia tarkastellaan myös yhdessä vireillä olevien ja aiempien säästötoimien kanssa. Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan, että jo toteutettujen säästöpäätösten vaikutuksia koulutuksen ja opetuksen järjestäjien sekä oppilaitosten ylläpitäjien toimintaedellytyksiin on vaikea arvioida täysimääräisesti. Asiantuntijat ovat olleet huolissaan nyt ehdotettujen ja jo toteutettujen säästöpäätösten kumulatiivisista vaikutuksista.

Rahoituslaissa säädetään esi- ja perusopetuksen sellaisten toimintojen rahoituksesta, joita ei rahoiteta valtiovarainministeriön ikäluokkapohjaisella valtionosuudella. Hallituksen esityksen mukainen arvioitu valtionosuuden säästö indeksin jäädytyksestä perusopetuksessa on 2 miljoonaa

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

euroa. Säästöpäätös on valiokunnan arvion mukaan valitettava tilanteessa, jossa valtakunnallinen tarve mm. lisäopetukselle (10-luokat) ja maahanmuuttajien valmistavalle opetukselle ja niiden kehittämiselle on ilmeinen.

Lukiokoulutuksen ehdotettu kokonaissäästö on noin 4,2 milj. euroa, josta kuntien omarahoitusosuuden säästö on noin 2,5 milj. euroa ja säästö valtionosuudesta 1,7 miljoonaa euroa. Lukion osalta tehdyt vähennykset muodostuvat vuosien 2014 ja 2015 säästöjen lisäksi vuoden 2013 ja 2014 arvioidun kustannustason tarkistusten tekemättä jättämisestä ja vuoden 2016 indeksikorotusta vastaavasta säästöstä. Lukiokoulutuksessa koulutuksen kumuloituneet rahoituksen leikkaukset vaikuttavat lausunnonantajien mukaan suoraan kurssien vähenemiseen ja ryhmäkokojen kasvamiseen, opettajien työllisyyteen ja yksiköiden yhdistämisiin.

Taiteen perusopetuksen kaavailtu säästö on 0,5 miljoonaa euroa. Asiantuntijalausunnossa on korostettu, että opetus suunnitelmien uudistaminen on käynnistynyt. Tarkoitus on lisätä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja tasavertaisuutta eri alueilla, ja sillä on merkitystä myös harrastustakuun toteutumiselle. Taiteen perusopetukseen kohdistuva leikkaus on ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Indeksien jäädytys voi lausunnon mukaan lisätä opintoihin kohdistuvia luku-kausimaksuja ja siten lasten ja nuorten eriarvoisuutta osallistua taiteen perusopetukseen.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksiin on kohdistettu vuosina 2012—2017 yhteensä 20,86 miljoonan euron säästöt, jotka on tehty pysyviksi. Lisäksi vuosille 2014 ja 2016 on toteutettu indeksikorotuksia vastaava säästö, yhteensä noin 1,6 miljoonaa euroa. Nyt ehdotettu lisäsäästö on 0,76 miljoonaa euroa.

Lausunnoissa on korostettu, että aineettomasta pääomasta on tullut uusi keskeinen tuotannontekijä, ja kulttuuripalvelujen on lausuntojen mukaan todettu olevan poikkeuksellisen merkittäviä aluetalouden virkistäjiä, sillä pääosa palvelutuotantoon ja palvelujen käyttöön liittyvästä rahasta jää esimerkiksi teatterin, orkesterin tai museon sijaintipaikkakunnalle. Myönteisten tulovirtaavaiikutusten lisäksi kulttuuriorganisaatiot lisäävät paikkakuntien elinvoimaa vahvistamalla niiden tunnettuutta, kiinnostavuutta ja viihtyvyyttä. Näiden vaikutusten merkitys on huomattava erityisesti paikkakuntien pitkäjänteiselle kehittämiselle, jossa kilpailu yrityksistä ja osaajista on keskeistä.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden osalta on lausunnoissa yhteisesti esitetty muun muassa, että rahoitustason nostamiseen vuodesta 2019 eteenpäin luo erityisiä paineita meneillään olevan valtionosuusjärjestelmän uudistaminen, jonka taustalla on tarve ottaa sekä uusia toimijoita että tehtäviä säännöllisen valtionrahoituksen piiriin. Korottamalla valtionosuuden kokonaistasoa noin 12 miljoonalla eurolla korjattaisiin 2010-luvun leikkausten vaikutukset ja mahdollistettaisiin uusien toimijoiden ottaminen rahoituksen piiriin sekä tarvittavien rakenteiden uudistaminen.

Vapaan sivistystyön osalta nyt pysyvänä esitetyn säästötoimenpiteen kustannusvaikutus olisi 0,6 miljoonaa euroa. Kansanopistojen, kesäyliopistojen ja valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten osalta indeksijäädytys ei hallituksen esityksen mukaan aiheuta nyt säästöjä, koska niiden toteutuneet kustannukset säästöt huomioiden alittaisivat vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) säädetyn (11 b §:n 2 mom.) yksikköhinnan vähimmäistason, jolloin indeksijäädytyk-

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

sellä ei ole vaikutusta yksikköhintaan. Ehdotetut säästöt kohdistuvat kansanopistoihin (0,5 milj. euroa) ja opintokeskuksiin (0,1 milj. euroa).

Kansalaisopistojen valtionosuuksia ja -avustuksia on leikattu 2010-luvulla vuosina 2012, 2015 ja 2017. Indeksikorotukset on jäädytetty vuodesta 2016 alkaen. Leikkaukset ovat lausunnonantajien mukaan merkinneet vähennyksiä muun muassa opetustuntien määrään, kurssitarjontaan ja vakinaisen henkilökunnan määrään. Kurssimaksuja on ollut pakko nostaa lähes kaikissa kansalaisopistoissa. Kansalaisopistojen palvelujen alueelliset erot ovat lausuntojen mukaan kasvaneet, vaarantaen kansalaisopistoille tärkeät arvot eli paikallisuuden ja lähipalveluperiaatteen. Verkko-opinnot ovat osaltaan lisänneet tasa-arvoa muun muassa pienten kylien asukkaille, mutta kursseja tulisi jatkossakin voida järjestää muuallakin kuin keskustataajaman alueella.

Valiokunnan arvio jatkotoimista

Sivistysvaliokunta yhtyy esitettyihin huoliin nyt ehdotettujen säästötoimenpiteiden ja aikaisempien säästöpäätösten kumulatiivisesta vaikutuksesta ja säästöjen heijastumisesta koulutuksen laatuun ja kehittämisen pitkäjännitteisyyteen kaikilla toiminnan tasoilla. Valiokunta muistuttaa, että eduskunta on vuonna 2014 hyväksynyt lausuman, jossa edellytetään, että hallitus seuraa tarkoin vaalikaudella toteutettujen säästöpäätösten tosiasiallisia vaikutuksia opetus- ja kulttuuritoimeen liittyvien sivistyksellisten oikeuksien toteutumiseen ja ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin, kun etenkin nuorten ihmisten tosiasialliset ja yhtäläiset mahdollisuudet saada koulutusta heikkenevät. Hallituksen tulee antaa asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2017 loppuun mennessä. (EV 213/2014 vp — SiVM 15/2014 vp — HE 258/2014 vp) Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa on valmisteilla tätä koskeva arviointi. Arviointi valmistuu vuoden 2017 aikana. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että arviointia jatketaan tämän jälkeen myös meneillään olevan hallituskauden aikaisiin säästöpäätöksiin ja niiden vaikutuksiin.

Sivistysvaliokunta pitää jatkon kannalta tärkeänä, että suotuisan talouskehityksen voimistuessa vaalikauden lopulla vielä arvioidaan kunkin vuoden talousarvion laadinnan yhteydessä mahdollisuutta ottaa opetus- ja kulttuuritoimen eri rahoitusindeksit uudelleen käyttöön.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 99/2017 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 22.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r (osittain)
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Pilvi Torsti sd
varajäsen Timo Heinonen kok (osittain)
varajäsen Mirja Vehkaperä kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp
Vastalause 1

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan indeksikorotusten jäädyttämistä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin.

Indeksien jäädytys on murentanut osaltaan suomalaisen koulutuksen ja sivistyksen perustaa, kun ne otetaan huomioon yhdessä koulutukseen, tutkimukseen ja sivistykseen kohdistettujen miljardiluokan säästöjen kanssa. Hallituksen esityksellä on jälleen kerran kielteinen vaikutus koulutuksen laatuun, ja sen ainoana tavoitteena on vähentää koulutuksen resursseja perusopetuksessa, vapaassa sivistystyössä, lukioissa ja taiteen perusopetuksesta. Julkista taloutta voidaan vahvistaa vain osaamiseen ja kasvuun panostamalla, ei leikkaamalla. Indeksien jäädytysten jatkaminen ei ole enää perusteltua tilanteessa, jossa talouden tila on kohentunut merkittävästi ja esimerkiksi verotuotot ovat kasvaneet oletettua enemmän.

Euroopan komission tekemästä seurantakatsauksesta ilmenee selvästi, kuinka Suomessa panostukset koulutukseen ovat menneet täysin vastakkaiseen suuntaan kuin verrokkimaissa. Tähän suuntaan tarvitaan muutos.

Kuten hallituksen esityksessäkin mainitaan, opetuksen järjestäjät sekä oppilaitosten ylläpitäjät ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa käytettävissä oleviin resursseihin. Käytännössä tämä on johtanut vahvaan eriarvoistumiskehitykseen alueittain, kun toisissa kunnissa on voitu kompensoida kunnan omalla rahoituksella tehtyjä leikkauksia ja toisissa kunnissa ei. Ilman kunnan lisärahoitusta esimerkiksi lukioiden rahoitukseen toimintoja ei ole enää pystytty toteuttamaan laadukkaasti. Myös vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opiskelijamaksut ovat jo nousseet kohtuuttomasti. Rahoitusleikkaukset ovat lisänneet kuntien tai yksittäisten opiskelijoiden rahoitusvastuuta koulutuksen kustannuksissa.

Syrjäytyminen on yhteydessä alhaiseen koulutustasoon, heikentyneeseen lukutaitoon ja oppimistulosten eriytymiseen. Tähän tarkoitukseen osoitetut määrärahat maksavat itsensä moninkertaisina takaisin. Ennen maailman parhaan peruskoulumme taso on romahtamassa.

Suomessa investoinnit perusopetukseen ovat olleet varsin maltillisia ja vastuuta rahoituksesta on sysätty jatkuvasti enemmän kuntien harteille. Aiemmin valtionosuuksilla voitiin kattaa 57 % yksikköhinnasta (valtion rahoitusosuus), kun nyt valtio maksaa enää reilut 20 % kustannuksista. Verrattuna muiden maiden panostuksiin perusopetuksessa olemme pohjaluokassa. Pelkästään pohjoismaiseen keskitasoon pääsemiseksi tulisi Suomen panostaa vuodessa miljardi euroa enemmän perusopetukseen, kun katsotaan perusopetuksen osuutta BKT:sta.

Uudistusten toimeenpanoa ja onnistumista vaikeuttavat suuresti lukiokoulutuksen erittäin heikko perusrahoituksen tila. Viime hallituskaudella toteutetut yli kymmenen prosentin leikkaukset lukion rahoitukseen kohdistuivat suoraan opetuksen toteuttamiseen. Kun lukiossa ei ole hallintoa, josta leikata, ryhmäkokoja on kasvatettu, mikä on vaikeuttanut monipuolisten pedagogisten menetelmien käyttöön ottoa. Samoin valinnaisia kursseja on voitu järjestää entistä vähemmän ja it-

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp
Vastalause 1

seopiskelu ilman ohjausta on lisääntynyt. Erityisesti lukiossa alkavien kielten opiskelu vaarantuu, mikä entisestään kaventaa koulutetun väestön kielivarantoa. Pakollisiakin kursseja voidaan toteuttaa harvakseltaan, mikä vaikeuttaa opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien tekoja ja pahimmillaan viivästyttää valmistumista. Samalla on näkynyt yksikkökokojen kasvaminen ja rehtorin työtaakan kasvaminen rehtorin virkoja yhdistelemällä.

Lukiokoulutuksen yksikköhinta kattaa enää 87 prosenttia kustannuksista. Kunnat kompensoivat tätä erotusta omalla lisärahoituksellaan. Lukiokoulutuksen yksikköhinta oli vielä vuonna 2013 6 730 euroa, kun se on vuonna 2018 enää himpun yli 6 000 euroa. Käytännössä säästöjä ei ole pystytty saamaan opiskelutiloista tai muista palveluista, vaan ne on jouduttu hakemaan opetuksesta.

Vapaaseen sivistystyöhön, kuten kansalaisopistoihin, kohdistuvat leikkaukset näkyvät mm. siinä, että kansalaisopistoja on yhdistetty ja toimipisteitä lakkautettu. Kurssimaksut ovat nousseet. Samansuuntainen kehitys jatkuu edelleen, vaikka elinikäisen oppimisen merkitys kasvaa työelämän rakennemurroksessa. Vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajien koulutuksessa on vahvistunut.

Kansalaisopistojen kurssitarjontaa on jouduttu karsimaan mm. niiden kurssien kohdalta, joiden järjestäminen on kalliimpaa (esimerkiksi avoin korkeakouluopetus). Vakinaisen henkilökunnan määrää on jouduttu pienentämään. Minimiosallistujamääriä, joilla kurssit voidaan aloittaa, on jouduttu kasvattamaan kaikkialla Suomessa. Kurssimaksuja on ollut pakko nostaa lähes kaikissa kansalaisopistoissa.

Kohonneiden kurssimaksujen ja kasvaneiden etäisyyksien vuoksi haja-asutusalueilla ja maaseudulla kamppaillaan kuitenkin myös sen kanssa, että kaikkia kursseja ei saada käynnistymään. Tästä huolimatta kursseja ei saisi suunnitella pidettäväksi ainoastaan keskustataajaman alueella. Verkko-opinnot ovat toisaalta lisänneet tasa-arvoa muun muassa pienten kylien asukkaille. Alueelliset erot ovat kuitenkin kasvaneet, koska pienten kylien alueella ei enää voida tarjota kansalaisopistotoimintaa. Kyläkouluja on lakkautettu, joten opetuskäyttöön sopivien tilojen puutteen vuoksi kuntalaisten pitäisi matkustaa kauas päästäkseen osallistumaan sivistyspalveluihin. Koska tämä ei ole kuitenkaan kaikille mahdollista, kansalaisopistoille tärkeät arvot — paikallisuus ja lähipalveluperiaatteella toimiminen — ovat vaarantuneet.

Indeksien jäädyttämisen kautta koulutustarjonnan hinnoitteluun syntyvät korotuspaineet ovat riskitilassa väestörakenteen monipuolistumisen ja erilaistumisen kanssa etenkin maahanmuutto- ja kasvualueilla sekä kohdistuvat kielteisesti aliedustettujen väestöryhmien koulutusmahdollisuuksiin koko maassa. Säästöjen kumuloituminen vaikeuttaa niiden valtion talousarvioesitykseen sisältyvien tuloksellisuustavoitteiden toteutumista, joiden mukaan aikuiskoulutuksen osaamispohja laajenee ja aikuisista osallistuu koulutukseen vuosittain 60 %.

Museoiden, teattereiden ja orkestereiden säästöjä ja indeksijäädytyksiä on tehty vuodesta 2012 alkaen. Esimerkiksi vuonna 2013 jäsenorkestereiden yhteenlaskettu valtionosuus oli 20 949 968 euroa ja vuonna 2016 summa oli 19 620 214 euroa. Vähennys on ollut 6,35 prosenttia. Kun otetaan huomioon, että lakiin liittyvän indeksikorotuksen olisi pitänyt tuoda kasvua summiin, vuodesta 2012 alkanut indeksikorotuksien jäädytys on tuonut orkestereille 17,64 %:n leikkauksen.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp
Vastalause 1

Yhteensä museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuutta on leikattu 8,48 miljoonaa euroa.

Hallituksen esitys ei sisällä säästö päätöksen kattavaa vaikutusarviota, mikä on vakava puute. Pysyviä ja suuria leikkauksia museoalalle, taiteeseen, kulttuuriin ja vapaaseen sivistystyöhön esitetään ilman näkemystä siitä, miten leikkaukset vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliseen hyvinvointiin, kulttuuriperinnön säilymiseen, monikulttuurisen yhteiskunnan kehitykseen, matkailu- ja muuhun elinkeinotoimintaan tai työllisyyteen maantieteellisesti eri puolilla Suomea.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien uudistaminen on käynnistynyt. Tarkoitus on lisätä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta ja tasavertaisuutta eri alueilla. Tällä hetkellä eri taiteen alojen ja alueiden välillä on järjestämisessä suuria eroja. Tavoite edistää taiteen perusopetuksen saatavuutta on äärimmäisen tärkeä, ja sillä voisi parhaimmillaan olla merkittävä vaikutus myös harrastustakuun toteutumiseen. Taiteen perusopetukseen kohdistuva leikkaus on kuitenkin ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden osalta olennaista on perusrahoituksen riittävä taso. Kärkihankkeisiin kohdennettu lisärahoitus ei ole kyllin tehokasta tilanteessa, jossa toisaalta taiteen perusopetuksen resursseja leikataan. Indeksien jäädytys tulee väistämättä lisäämään opintoihin kohdistuvia lukukausimaksuja ja siten lasten ja nuorten eriarvoisuutta osallistua taiteen perusopetukseen. Jo nyt on nähtävillä, että perusrahoituksen alhainen taso on kasvattanut opintoihin liittyviä maksuja.

Valtion budjetin kulusäästön vastinparina kaupungit, alueet ja valtio menettävät huomattavan määrän tuloja. Suora tulohävikki syntyy museon ja muiden kulttuuriorganisaatioiden tuottamien palvelutulojen menetyksestä. Aluetaloudelle tulohävikki on tähän verrattuna moninkertainen. Kulttuuripalvelujen on todettu olevan poikkeuksellisen merkittäviä aluetalouden virkistäjiä, sillä pääosa palvelutuotantoon ja palvelujen käyttöön liittyvästä rahasta jää esim. teatterin, orkesterin tai museon sijaintipaikkakunnalle. Palvelujen käyttö saa rahan liikkeelle erityisesti kulttuurilaitosten lähiympäristössä oleviin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.

Uusimpien selvitysten mukaan (mm. Anne Brunilan työryhmän esitys "Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi") mukaan kansakunnan kilpailukyky ei määräydy yksinomaan perinteisiä tuotannontekijöitä kehittämällä, vaan aineettomasta pääomasta on tullut uusi keskeinen tuotannontekijä. Lisääntyvä osa investoinneista kohdistuu nykyisin aineettomaan pääomaan, josta on tullut merkittävä kasvun ja tuottavuuden lisääjä. Kulttuurin osuus kansantulosta kasvaa koko ajan.

Uusi valtionosuusjärjestelmä astuneen voimaan vuonna 2019. Museoiden, teattereiden ja orkestereiden etujärjestöjen laskelmien mukaan noin 12 miljoonan euron lisärahoitus korjaisi 2010-luvun leikkausten vaikutukset, mahdollistaisi tarvittavat rakenteelliset uudistukset ja mahdollistaisi uusien toimijoiden ottamisen rahoituksen piiriin.

Vastustamme indeksijäädytyksiä, sillä ne nakertavat tärkeiden peruspalvelujen rahoittamista ja jättävät pysyvän aukon näiden toimintojen rahoittamiseen. Käytännössä toiminnan sopeuttaminen yhdistettynä muihin suoraan koulutukseen kohdistettuihin leikkauksiin tarkoittaa lomautuksia, sijaiskieltoja, suurempia ryhmäkokoja, pienempää valinnaisuutta ja opetuksen määrän vähentämistä. Pahimmin leikkaukset kohdistuvat syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin.

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp
Vastalause 1

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,
että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 22.11.2017

Jukka Gustafsson sd
Li Andersson vas
Pilvi Torsti sd
Jani Toivola vihr
Mikaela Nylander r

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp
Vastalause 2

VASTALAUSE 2

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia. Valtioneuvosto on päättänyt indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosina 2016—2019 osana valtioneuvoston päättämiä valtiontalouden sopeuttamistoimia. Indeksikorotuksia vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2018 osalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla sellaisiin esi- ja perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen, jotka ovat indeksikorotuksen piirissä. Museoiden, teattereiden ja orkesterien ja taiteen perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen vuoden 2018 indeksikorotus tehtäisiin laskennallisesti, mutta vastaavan suuruinen säästö huomioitaisiin euro-määrissä, jotka vähentävät kunkin kulttuurilaitos- ja koulutusmuodon keskimääräisiä yksikköhintoja indeksikorotusta vastaavalla määrällä. Vastaavasti vapaasta sivistystyöstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitosten keskimääräisiin yksikköhintoihin tehtäisiin vuoden 2018 indeksikorotusta vastaavat vähennykset. Kaikki indeksikorotuksia vastaavat säästöt ehdotetaan tehtäväksi pysyviksi. Lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin tehtäisiin kirjastolainsäädännön muutoksesta johtuva tarkistus kirjastojen valtionavustusta koskevaan säännökseen. Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. Perussuomalaiset näkevät, että erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina korostuu vapaan sivistystyön merkitys henkisen vireyden ylläpitäjänä ja vahvistajana. Yhteistyötä aikuiskoulutuskeskusten kanssa tulee lisätä siten, että niiden täydennyskoulutukseen liittyvää kurssitarjontaa on mahdollista järjestää myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa tai kursseilla. Kansanopistojen, kansalais- ja työväenopistojen, kesäyliopistojen sekä vastaavien toiminta kohtaa vuosittain miljoona kansalaista.

Hallituksen esitys vaarantaa alueellisen yhdenvertaisuuden vapaata sivistystyötä koskevassa opetuksessa. Tätä kärjistää se, että syrjäseuduilla vapaan sivistystyön oppilasmäärät ovat pieniä ja tästä johtuen toiminnan rahoittamiseen osallistumis- ja kurssimaksuilla liittyy erityisiä haasteita.

Vapaata sivistystyötä tekeviä oppilaitoksia on käytettävä jatkossa entistä enemmän toisen asteen koulutukseen valmentavina, sitä antavina ja monimuotoista erikois- ja täydennyskoulutusta järjestävinä koulutuspaikkoina. Samaten yhteistyötä aikuiskoulutuskeskusten kanssa tulee lisätä. Täten emme kannata ehdotettuja indeksikorotusten jäädytyksiä. Haluamme myös muistuttaa, että riittävästi resursoitu ja laadukkaasti järjestetty koulutus ja osaaminen luovat perustan Suomen menestymiselle pitkällä tähtäimellä. Nousukauden tulisi näkyä positiivisella tavalla koulutuksen rahoituksen lisääntymisenä, ei leikkauksina.

Olemme huolissamme kehityksestä, johon hallituksen esitys johtaisi perusopetuksen puolella. Esityksen säästöt vaikuttaisivat myös lukiokoulutukseen. Tämä johtaisi siihen, että eri lukioissa jouduttaisiin suoraan vähentämään kurssien tarjontaa, sekä mahdollisiin lukioiden yhdistämiin ja ryhmäkokojen kasvattamiseen. Tämä vaarantaisi eri puolilla Suomea tasa-arvoisen koulutuk-

Valiokunnan mietintö SiVM 12/2017 vp

Vastalause 2

sen. Lisäksi turvapaikanhakijoiden määrän kasvu on lisännyt maahanmuuttajille tarkoitetun perusopetukseen valmistavan opetuksen tarvetta ja kustannuksia. Tämä on johtanut muussa koulutuksessa käytössä olevien resurssien vähenemiseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 22.11.2017

Ritva Elomaa ps

Sami Savio ps